

INHOUD

WOORD VOORAF	16
Deel I – Europa in 1914	19
DE AANLOOP NAAR DE GROTE OORLOG	21
Europa in het begin van de ‘korte’ twintigste eeuw	21
De aanleiding voor het conflict	25
De hoofdrolspelers en hun legers	29
<i>Frans Ferdinand en Sophie Chotek, een premoderne Romeo en Julia</i>	30
HET BELGISCHE LEGER	31
Landsverdediging: geen nationale prioriteit	31
<i>Belgische marine</i>	31
Het veldleger	33
Vestingtroepen	38
Officieren	39
Uitrusting	40
Strategische plannen: geen consensus	41
De koning als opperbevelhebber	43
HET DUITSE LEGER EN HET SCHLIEFFEN-MOLTKEPLAN	45
Het Duitse leger	45
Bevelvoering	46
Rekrutering	48
<i>Militaire verplichtingen in Duitsland 1893-1914</i>	49
Het vliegwezen en de vloot	53
Het Schlieffenplan	55
HET FRANSE LEGER EN PLAN XVII	61
Het Franse leger	61
<i>Militaire verplichtingen in Frankrijk na de nieuwe wet van 1913</i>	61
Plan XVII, de erfenis van 1870	66

HET BRITSE LEGER	69
Het Britse imperium	69
Infanterie-cavalerie-artillerie	70
Regular Army	71
Territorial Force	72
Kitchener's New Army	75
Naar algemene dienstplicht	75
Troepen van het imperium	77
Organisatie van de British Expeditionary Force	78
Beschouwingen	81
<i>James Grierson of de ironie van het lot</i>	81
Deel II – De bewegingsoorlog van 1914	83
DE ONVERHOEDSE AANVAL OP LUIK (AUGUSTUS 1914)	85
Het Belgische leger en de fortengordel rond Luik	85
Het Duitse leger	88
De rol van de artillerie	89
De Duitse nachtaanval tegen de intervallen (5/6 augustus 1914)	92
De forten tegen de Duitse artillerie (6-15 augustus 1914)	95
Beschouwingen	99
VAN DE GETESTELLING NAAR ANTWERPEN (AUGUSTUS 1914)	101
De Getestelling	101
De eerste poging tot doorbraak bij Tienen	103
De Slag der Zilveren Helmen	104
Duitse doorbraak van de Getestelling bij Tienen	111
DE STRIJD OM NAMEN (AUGUSTUS 1914)	115
Het Belgische leger en de fortengordel rond Namen	115
Het Duitse leger	115
De Duitse aanval	116
Beschouwingen	122
VAN DE GRENZEN NAAR DE MARNE (AUGUSTUS-SEPTEMBER 1914)	124
Het Schlieffen-Moltkeplan	124
De Slag aan de Grenzen	124
De Slag bij Charleroi	126
De Slag bij Bergen	129
De terugtocht	131
‘Het mirakel van de Marne’	134
Beschouwingen	137
DE STRIJD IN EN ROND HET NATIONALE BOLWERK ANTWERPEN (AUGUSTUS-OKTOBER 1914)	139
Het Belgische leger en het nationale bolwerk Antwerpen	139

Het Duitse leger en het observatiekorps	141
De Belgische uitvallen uit Antwerpen	142
De Duitse aanval op de PFA	145
Beschouwingen	153
DE SLAG AAN DE IJZER. DAVID VERSUS GOLIATH (OKTOBER-NOVEMBER 1914)	157
Het hydrologische systeem van de IJzervlakte	157
De slag	158
<i>De keuze van de plaats</i>	158
<i>Het Belgische leger</i>	160
<i>Het Duitse leger</i>	163
<i>De druk op het Belgische front neemt toe</i>	164
<i>De Duitsers over de IJzer</i>	166
<i>De inundatie van de Noordvaart</i>	170
Prudent Nuyten	171
<i>Het front wordt geconsolideerd</i>	171
<i>De overige inundaties</i>	173
Beschouwingen	175
Peter Kollwitz	177
DE EERSTE SLAG BIJ IEPER (OKTOBER-NOVEMBER 1914)	179
Het landschap van 1914	179
Een historisch slagveld	181
The Battles for the Ridge	181
Blijvend strategisch belang	183
Van de eerste Ulanen tot de evacuatie van de burgerbevolking (24 augustus-20 oktober 1914)	184
<i>Verkenningsoperaties</i>	184
<i>Aankomst van geregelde troepen</i>	185
<i>'Schuwe Maandag' en de evacuatie van de burgerbevolking</i>	185
<i>Toestand aan de vooravond van de slag</i>	187
Eerste Duitse doorbraakpoging: de Slag bij Langemark (21-23 oktober 1914)	188
<i>'Der Kindermord von Ypern'</i>	188
<i>Britten verliezen terrein</i>	190
Aanvallen en tegenaanvallen (24-29 oktober 1914)	191
<i>Fransen nemen over</i>	191
<i>Strijd om Zonnebeke</i>	192
<i>Bloedige gevechten om Kruiseke</i>	193
<i>Nieuwe Duitse troepen</i>	193
Tweede Duitse doorbraakpoging: Slag bij Geluveld en Slag bij Mesen (29 oktober-1 november 1914)	194
<i>Vooruitgang bij de Meenseweg</i>	194
<i>Household Cavalry verliest Zandvoorde</i>	194
<i>Heroïsche slag bij Geluveld</i>	196
<i>Verbeten slag bij Wijtschate-Mesen</i>	198
<i>De strijd gaat verder</i>	198

Lokale gevechten (2-9 november 1914)	199
<i>Versterkte geallieerde opstelling</i>	199
<i>Gevechten in het zuiden</i>	199
<i>De Pruisische Garde</i>	199
Derde Duitse doorbraakpoging: Tweede Slag bij Langemark en Slag bij de Nonnebossen (10-11 november 1914)	201
<i>Tweede Slag bij Langemark</i>	201
<i>Slag bij de Nonnebossen</i>	201
<i>Strijd in het zuiden</i>	201
<i>Langemark-mythe</i>	202
Stabiliseringsgevechten (12-22 november 1914)	203
<i>Het front loopt vast</i>	203
<i>Einde van de Eerste Slag</i>	203
Beschouwingen	203

Deel III – Vergeefs zoeken naar een doorbraak (1915-1917) 207

DE TWEDE SLAG BIJ IEPER (APRIL-MEI 1915)	209
Vorbereidingen	209
<i>Chloorgas: een nieuw wapen</i>	209
<i>Duitse plannen en geallieerde nonchalance</i>	210
<i>Britten veroveren Hill 60</i>	212
De eerste Duitse gasaanval (22 april 1915)	212
Moeizame Duitse vooruitgang (23 april-3 mei 1915)	214
<i>Canadees-Britse tegenaanvallen</i>	214
<i>Slag bij Sint-Juliaan</i>	216
<i>Belgen en Fransen in het verweer bij Steenstrate en Lizerne</i>	219
Inkrimping van het Ieperfront (28 april-7 mei 1915)	219
<i>Geallieerde terugtrekking</i>	219
<i>In Flanders Fields</i>	221
Hernieuwde Duitse aanvallen (5-13 mei 1915)	222
<i>Duitsers heroveren Hill 60</i>	222
<i>Slag bij Frezenberg</i>	222
<i>Vervolggevechten ten noorden van de Meenseweg</i>	224
Stabiliseringsgevechten (14-25 mei 1915)	225
<i>Duitsers terug achter het kanaal IJzer-Ieper</i>	225
<i>Slag bij Bellewaerde en verdere strijd</i>	226
Beschouwingen	227

DE GEALLIEERDE HERFSTOFFENSIEVEN VAN 1915 EN DE SLACHTPARTIJEN VAN 1916:

VERDUN EN DE SOMME	229
De geallieerde herfstoffensieven van 1915	229
Het Franse front eind 1915 en in 1916	230
De Slag bij Verdun	230
De Slag aan de Somme	235
Nasleep	243

DE OPERATIES VAN HET BELGISCHE LEGER TIJDENS DE STELLINGENoorlog (1914-1917)	245
De uitbouw van het leger: personeel en bewapening	245
De uitbouw van de frontlinie: een werk van lange adem	247
De loopgraven	248
De Dodengang	251
De Belgische sector: een veranderlijk gegeven	253
Demonstraties en raids aan het Belgische front	253
Grote offensieven: plannen, maar niet uitvoeren...	264
HET WESTELIJKE FRONT IN 1917	265
Het Nivelles-offensief	265
Passendale	271
Cambrai (20 november 1917)	271
Onderscheidingen tijdens de Eerste Wereldoorlog	276
BEWAPENING	279
Slag- en steekwapens	279
<i>Sabels</i>	279
<i>Bajonetten</i>	279
<i>Loopgraafmessen en knuppels</i>	279
Schouder- en handvuurwapens	280
<i>Schoudervuurwapens</i>	280
<i>Handvuurwapens</i>	281
Automatische wapens	282
<i>Zware mitrailleurs</i>	282
<i>Lichte machinegeweren</i>	283
<i>Machinepistool</i>	283
Hand- en geweergranaten	283
Loopgraafmortieren	284
Artillerie	285
<i>Kanonnen en houwitsers</i>	285
<i>Veldartillerie en zware artillerie</i>	286
<i>Lange Max en Dikke Bertha</i>	287
<i>Munitie</i>	288
<i>Belgische artillerie</i>	289
Mijnen	290
<i>Ondiepe mijnenoorlog 1915-1916</i>	290
<i>Diepe mijnenoorlog 1916-1917</i>	291
Gas	293
<i>Van industriële grondstof tot Grünkreuz</i>	293
<i>Blaukreuz-Gelbkreuz</i>	293
<i>De geallieerde gasoorlog</i>	294
<i>Gasbescherming</i>	294
<i>Gas: een dodelijk wapen?</i>	294
Vlammenwerpers	296
<i>Vloeibaar vuur</i>	296

<i>Totenkopfpioniere</i>	296
<i>Geallieerde vlammenwerpers</i>	296
Tanks	296
<i>Ontwikkeling en gebruik</i>	296
<i>Lichtere tanks en antitank</i>	297
<i>Balans</i>	298
<i>Oorlog in de lucht</i>	298
DE DERDE SLAG BIJ IEPER (JUNI-NOVEMBER 1917)	301
Haigs Flanders Offensive	301
<i>Doorbraakpoging in Vlaanderen</i>	301
<i>Het plan</i>	301
Proloog bij Mesen-Wijtschate: de Mijns slag (7-14 juni 1917)	302
<i>De Mesenboog ondergraven</i>	302
<i>Zero Hour</i>	305
<i>De Mesenboog rechtgetrokken</i>	306
Moeizame voorbereidingen (juni-juli 1917)	307
<i>Duitse voorbereidingen op de Abwehrschlacht</i>	307
<i>Grote Britse aanval op breed front</i>	308
<i>10-12 juli 1917: Duitse tegenacties, Strandfest en nieuwe gassen</i>	309
<i>12-31 juli 1917: ongeziene artilleriebeschieting</i>	312
Eerste fase: Britten (31 juli-28 augustus)	312
<i>31 juli-2 augustus 1917: Slag bij Pilkem</i>	312
<i>10 augustus 1917: verovering van Westhoek</i>	315
<i>16-18 augustus 1917: Slag bij Langemark</i>	315
Naar een nieuwe aanpak (18 augustus-19 september 1917)	317
<i>Het offensief moddert aan</i>	317
<i>Gough vervangen door Plumer</i>	319
Tweede fase: het ANZAC (20 september-12 oktober 1917)	320
<i>20-25 september 1917: Slag bij de Meenseweg</i>	320
<i>26 september 1917: Slag bij het Polygoonbos</i>	322
<i>4 oktober 1917: Slag bij Broodseinde</i>	323
<i>9 oktober 1917: Slag bij Poelkapelle</i>	326
<i>12 oktober 1917: Eerste Slag bij Passendale</i>	327
Nieuwe reorganisatie (13-25 oktober 1917)	328
Derde fase: de Canadezen (26 oktober-10 november 1917)	330
<i>26 oktober 1917</i>	330
<i>30 oktober 1917</i>	332
<i>6-10 november 1917</i>	334
Beschouwingen	334
<i>Een onhoudbare salient</i>	334
<i>Ondergelopen trechterveld</i>	335
<i>Menselijke tragedie</i>	336
<i>Tactische blunder of strategische noodzaak?</i>	337
<i>Literatuur en kunst</i>	341

VAN EUROPEES CONFLICT NAAR WERELDOORLOG	345
Het oostfront	345
Oostenrijk-Hongarije	348
Het Ottomaanse Rijk	353
De strijd in de kolonies	358
Afrika	362
De Verenigde Staten	362
De Russische revoluties	364
De oorlog ter zee	366
De duikbotenoorlog	369
LEVEN AAN HET FRONT	371
Structuur	371
<i>Uitbouw in de diepte</i>	371
<i>Routine</i>	373
Persoonlijke uitrusting	373
<i>Uniformen</i>	373
<i>Hoofddeksels</i>	374
<i>Bepakking</i>	375
Dagelijkse leven	376
<i>Eten en drinken</i>	376
<i>Hygiëne</i>	380
Medische verzorging	382
BEZET BELGIË EN POLITIEK BELGIË	385
Bezete België	385
<i>Het gouvernement-generaal</i>	385
<i>Het Etappengebied</i>	389
<i>Het Operationsgebied en het Marinegebied</i>	391
Dagelijkse leven	392
Het verzet	398
Inlichtingennetwerken	401
Collaboratie en activisme	404
De Belgen in Duitsland	407
<i>Belgische burgers in Duitsland</i>	407
<i>De krijgsgevangenen</i>	408
De Belgische diaspora	410
Politiek België	415
<i>Vredespogingen en oorlogsdoeleinden</i>	415
De Belgische regering	417
Koning Albert	418

Deel V – Het laatste oorlogsjaar (1918)	421
DE DUITSE LENTE OFFENSIEVEN VAN 1918	423
Duitse plannen	423
De Kaiserschlacht	425
De Leie	427
<i>De Slag om de Kemmelberg</i>	428
De Aisne en de Matz	430
Opnieuw de Champagne	432
8 augustus: een ongeluksdag	432
DE FRONTBEWEGING. HET BELGISCHE LEGER IN 1918. ALLE HENS AAN DEK	435
<i>Nieuwpoort</i>	436
De Frontbeweging	442
<i>De broers Van Raemdonck</i>	444
Discipline en bestraffing in het Belgische leger	446
DE GECOMBINEERDE RAIDS OP ZEEBRUGGE EN OOSTENDE (APRIL-MEI 1918)	449
Context	449
Zeebrugge	450
Oostende	456
Beschouwingen	458
<i>Marinekorps Flandern</i>	461
HET BEVRIJDINGSOFFENSIEF. HET BELGISCHE LEGER BEWIJST ZIJN GEVECHTSWAARDE (SEPTEMBER-NOVEMBER 1918)	463
De strategie van Ferdinand Foch	463
<i>De Belgische deelname</i>	465
<i>De Legergroep Vlaanderen</i>	466
<i>Het offensief van Legergroep Vlaanderen</i>	467
De eerste fase (vanaf 28 september)	469
De tweede fase (vanaf 14 oktober)	472
De derde fase (vanaf 31 oktober)	476
<i>De ‘veertien punten’ van Wilson</i>	479
<i>Het rijtuig van de wapenstilstand</i>	482
Fase 4 geannuleerd: wapenstilstand!	485
Beschouwingen	487

Deel VI – Het afsluiten van de oorlog	491
DE WEDEROPBOUW. EEN WERK VAN LANGE ADEM	493
Terugkeer van de bevolking	493
Terugkeer van het lokale bestuur	494
Huisvesting	496
Inkomsten	497
Munitie	498
Bunkers	499
Landbouw	500
Ieper, een symbolische plaats	501
Beschouwingen	504
EPILOOG. DE VREDESVERDRAGEN NA DE EERSTE WERELDOORLOG	505
De vredesconferentie van Versailles	505
Het Verdrag van Versailles	507
<i>Territoriale wijzigingen</i>	507
<i>Bezetting en ontwapening</i>	508
<i>Economische bepalingen</i>	509
<i>Morele bepalingen</i>	510
<i>De balans voor België</i>	510
De andere verdragen	511
<i>De ontbinding van Oostenrijk-Hongarije</i>	511
<i>Bulgarije</i>	513
<i>Het Ottomaanse Rijk</i>	514
<i>Rusland</i>	515
De Volkenbond	517
DE EERSTE WERELDOORLOG. TOTALE OORLOG EN MILITAIRE PATSTELLING	519
BIJLAGEN	527
Bijlage A. De samenstelling van het Belgische veldleger in augustus 1914	527
Bijlage B. De samenstelling van het Belgische leger in september 1918	531
Bijlage C. Sectoren bezet door het Belgische leger	535
Bijlage D. Britse, Franse en Duitse eenheden in België	540
Bijlage E. Duitsers krijgsgevangen genomen door het Belgische leger (per maand)	541
BIBLIOGRAFIE	543
ANNOTATIE	555
MILITAIRE TERMINOLOGIE	587